

Władysław Danielewicz

WYSTĘPOWANIE GUZOWATEJ FORMY SOSNY ZWYCZAJ-
NEJ *PINUS SYLVESTRIS* L. F. *GIBBEROSA* KIHLMAN
W ZACHODNIEJ CZĘŚCI POLSKI.

THE OCCURENCE OF *PINUS SYLVESTRIS* L. F. *GIBBEROSA*
KIHLMAN IN THE WESTERN PART OF POLAND

Abstract

The paper gives the information about some hitherto undescribed localities of a rare form of Scots pine — *Pinus sylvestris* f. *gibberosa* from Wolin, Lubusian Land, Wałcz Lake District, Notecka Forest, and Poznań.

KEY WORDS: Scots pine, *Pinus sylvestris*, variability, distribution, Poland.

Wstęp. Jedną z rzadko spotykanych form sosny zwyczajnej jest forma guzowata *Pinus sylvestris* f. *gibberosa* Kihlman. Charakteryzuje się ona obecnością na pniach drzew wielu różnej wielkości wypukłych narośli, które są wytworem nie tylko kory ale również drewna. Od typowej rakowatej narośli występującej dość często na pniach sosny różni się rozmieszczeniem zdeformowanych części korowiny i drewna, które występują na dłuższych odcinkach strzały w postaci wyraźnych zgrupowań.

Pierwsze informacje na temat występowania drzew tej formy pochodzą z Karelii (Beissner 1906). Później odkryto jej stanowisko w Polsce, na Pomorzu w miejscowości Wirty (Beissner 1911). Dzięki zwróceniu uwagi na tę osobliwość dendrologiczną przyrodników (Kulesza 1928) okaz guzowatej formy sosny zwyczajnej w Wirtach chroniony jest w postaci drzewa pomnikowego do dnia dzisiejszego.

Dane o istnieniu drzew sosny guzowatej pochodzą także z okolic Wilna i Rybnika (Stecki 1928).

Mimo od dawna podejmowanych prób wyjaśnienia przyczyn formowania się guzów na pniach sosny zwyczajnej (Schwerdtfeger 1944) nie określono dotąd w sposób jednoznaczny bezpośrednich związków pomiędzy czynnikiem sprawczym (wirusy, bakterie, grzyby, uszkodzenia mechaniczne, predyspozycje genetyczne) a skutkiem w postaci deformacji drewna i korowiny (Mańka 1992).

Poniżej podano stanowiska *P. sylvestris* f. *gibberosa* znalezione przez autora w latach 1989—1991 na terenie zachodniej części Polski. Obwód drzew (za wyjątkiem stanowiska w Torzymiu) mierzony był na wysokości 1,3 m.

Wykaz stanowisk.

1. Woliński Park Narodowy, las na wschód od Lubina nad Zalewem Szczecińskim kilkanaście osobników w drzewostanie sosnowym. Obserwacja 20. 07. 1990.
2. Nadleśnictwo Torzym, oddział 225, suboceaniczny bór sosnowy, drzewo o obwodzie 78 cm (na wysokości 1 m). Obserwacja 8. 08. 1989.
3. Zielona Góra, Wzgórza Piastowskie, przy parkingu obok Amfiteatru, suboceaniczny bór sosnowy, drzewo o obwodzie 147 cm. Obserwacja 15. 10. 1989.
4. Nadleśnictwo Gubin, oddział 32, suboceaniczny bór sosnowy, drzewo o obwodzie 94 cm oraz oddział 57, tyczkowina sosnowa, drzewo o obwodzie 26 cm. Obserwacja 22. 06. 1990.
5. Nadleśnictwo Wałcz, suboceaniczny bór sosnowy, oddział 157, drzewo o obwodzie 72 cm oraz oddział 167 drzewo o obwodzie 170 cm. Obserwacja 12. 07. 1990.
6. Nadleśnictwo Oborniki, suboceaniczny bór sosnowy, oddział 439, drzewo o obwodzie 65 cm oraz oddział 402, drzewo o obwodzie 70 cm. Obserwacja 27. 11. 1991.

7. Poznań, las komunalny nad Wartą, przy ulicach Chemicznej i Gdyńskiej; drzewostan sosnowy, drzewo o obwodzie 92 cm. Obserwacja 15. 11. 1990.

Uwagi końcowe. Uważana dotąd za bardzo rzadką guzowata forma sosny zwyczajnej (Seneta 1981) jest zapewne częstsza niż sądzono. Świadczy o tym znalezienie przez autora siedmiu stanowisk drzew tej formy przy okazji terenowych prac florystycznych, prowadzonych zaledwie w kilku wybranych rejonach Polski. Prawdopodobnie inwentarz osobników *P. sylvestris* f. *gibberosa* powiększy się wówczas, gdy forma ta wzbudzi większe zainteresowanie przyrodników, o co w tym miejscu chciałbym zaapelować do grona leśników i innych osób zainteresowanych zmiennością drzew. Być może zgromadzenie większej liczby informacji o występowaniu omawianej formy przyczyni się do wyjaśnienia przyczyn jej powstawania.

Znane drzewa *P. sylvestris* f. *gibberosa* powinno się uznać za osobniki pomnikowe.

LITERATURA

- BEISSNER L., 1906. Mitteilungen über Coniferen. Mitt. d. D. Dendrol. Ges. 15: 82—100.
- BEISSNER L., 1911. Jahresversammlung zu Danzig und Ausflüge vom 4—100 August 1911. Mitt. d. D. Dendrol. Ges. 20: 314—353.
- KULESZA W., 1928. Wykaz drzew i krzewów godnych ochrony w Poznańskiem i na Pomorzu. Ochrona przyrody 7: 9—45.
- MAŃKA K., 1992. Fitopatologia leśna. PWRiL, Warszawa.
- SCHWERDTFEGER R., 1944. Die Waldkrankheiten. Verlag Paul Parey, Berlin.
- SENETA W., 1981. Drzewa i krzewy iglaste. PWN, Warszawa.
- STECKI K., 1928. Osobliwe i godne ochrony drzewa z Poznańskiego, Pomorza i innych dzielnic Polski. Roczn. Pol. Tow. Dendr. 2: 148—165.

Summary

Hitherto only two localities of *Pinus sylvestris* f. *gibberosa* have been given from the area of Poland: Wirty in Pomerania and the vicinity of Rybnik in Upper Silesia. The present author has found trees of this

form in the Wolin National Park, the forest inspectorates of Torzym, Gubin, Wałcz and Oborniki, and in Poznań. Being a dendrological curiosity, trees of this form should be protected as nature monuments. Gathering more data about their distribution may help to elucidate the reasons of occurrence of nodular protuberances on pine trunks.

Adres autora:

KATEDRA BOTANIKI LEŚNEJ
Akademia Rolnicza
Wojska Polskiego 71 d
60-625 Poznań